

De Dutch disease en het verzwegen medicijn

Gewend als we zijn aan economische jobstijdingen, verrast het recente OECD-rapport over Nederland nauwelijks meer 1). Het rapport bevestigt bange vermoedens van het CPB en andere voorspellers; hoogstens worden de problemen hier en daar nog wat scherper gesteld en enkele variabelen (neerwaarts) aangepast. Interessant wordt het rapport pas als de nationale problemen in een internationale context worden geplaatst. De vraagstelling luidt dan waarom de Nederlandse verrichtingen zo matig zijn in vergelijking met die van de overige lidstaten.

Er zijn enkele factoren aan te wijzen die juist de Nederlandse economie parten hebben gespeeld. De OECD noemt het snel oplopen van het arbeidsaanbod met 1½% per jaar en de uitzonderlijke openheid van de economie waardoor de gevoeligheid voor fluctuaties in de wereldhandel extra groot is. Maar dit zijn niet de belangrijkste factoren. Doorslaggevend voor de slechte economische prestaties is, zo stelt de OECD nuchter vast, de „Dutch disease”, of wel het verkeerd aanwenden van natuurlijke rijkdommen.

De nadelige gevolgen van de omvangrijke aardgasvondsten zijn zo talrijk dat andere OECD-leden, zo lijkt het, zich gelukkig mogen prijzen nooit een gasbel te hebben aangeboord. In de eerste plaats is de *productiestructuur* in Nederland er sterk door gewijzigd. De ruime beschikbaarheid van aardgas stimuleerde energie-intensieve en kapitaalintensieve productiepatronen. Maar het probleem was dat de daaruit voortvloeiende algemene arbeidsproductiviteitsstijgingen leidden tot loonstijgingen die zich over alle sectoren voortplantten. Doordat deze loonstijgingen de productiviteitsstijgingen in de traditionele, arbeidsintensieve sectoren te boven gingen, brokkelde de werkgelegenheid ook in deze sectoren af. Ook het *exportpakket* weerspiegelde de kapitaal- en energie-intensieve productiewijze. Na 1974, toen de prijzen van energie sterk toenamen, ondervond de Nederlandse industrie hiervan de nadelen. De hoge kapitaalintensiteit zorgde ervoor dat, via de werking van de multiplier en de accelerator, een initiële exportdaling sterk in het binnenland doorwerkte. De gasbel had bovendien direct invloed op de *wisselkoers*, en daardoor op de concurrentiepositie van andere industriële sectoren. In de periode 1970-1974 apprecieerde de effectieve wisselkoers met een percentage van 12½. Dit resulteerde in een gevoelig verlies in termen van binnen- en buitenlandse marktaandeelen. Daarna bleef de koers van de gulden stabiel, onder invloed van het herstel van de dollarkoers, maar het kwaad was al geschied. Ten slotte werd de structuur van de *overheidsfinanciën* beïnvloed. De aardgasmiddelen die de overheid toevoelden, maakten het haar mogelijk allerlei maatschappelijke claims in ruime mate te honoreren. Met leedwezen constateert de OECD dat de toegenomen middelen vooral aan de uitbouw van het sociale-zekerheidssysteem zijn besteed. De industriële sector werd onvoldoende versterkt.

Het gevolg van de „Dutch disease” was dat de werkgelegenheid in de industrie langzaam afnam. In eerste instantie kon de overheidssector het verlies aan arbeidsplaatsen nog opvangen, maar toen de financieringsproblematiek nijpend werd, stagneerde ook deze sector. De gevolgen van de scheefgroei zijn nu zichtbaar geworden: een hoge werkloosheid in de particuliere sector en een te grote en kostbare overheidssector.

Om uit de problemen te komen, is een drastische inkringing van de publieke sector een eerste voorwaarde, zo stelt de OECD. Het mes snijdt dan aan twee kanten. Door ont koppeling van uitkeringen en verlaging van overdrachtsinkomens neemt de flexibiliteit op de arbeidsmarkt toe. Inkomensdifferentiatie tussen actieven en niet-actieven, maar ook vergroting van de loonverschillen tussen bedrijfstakken

en branches brengen de „prikkel” terug in de economie en bespoedigen het herstel (de invloed van de „supply siders” op de OECD lijkt hier duidelijk). Bovendien voorkomt reductie van de collectieve uitgaven dat de rente stijgt en de particuliere investeringen worden verdrongen. Het „crowding-out”-effect werkt volgens de OECD dus nog steeds, ook al is het beroep van het bedrijfsleven op de kapitaalmarkt erg gering. Zo staat het OECD-rapport in het teken van een terughoudend budgettair beleid. Ook het tijdelijk opekken van het financieringstekort om de industriële activiteit te stimuleren, wordt afgewezen. Immers: „... to start a medium-term policy of a reduction of the deficit with a temporary increase of the deficit would result in a lack of credibility of such a policy” (blz. 65).

Wie in het rapport een aanknopingspunt voor een internationaal stimulerend beleid hoopte te vinden, komt bedrogen uit. Dit wekt wel verwondering, gezien de teneur van een medio vorig jaar verschenen andere OECD-studie 2). Uit deze studie sprak een voorzichtig optimisme over de resultaten van een expansiever budgettair en monetair beleid. Zo'n beleid zal, volgens deze OECD-studie, de inkomens verhogen, terwijl het hoogst onwaarschijnlijk is dat de particuliere investeringen volledig worden weggedrukt door een renteverhoging. Wel verslechtert de lopende rekening. Per saldo zijn echter, zo indiceren de gepresenteerde uitkomsten van een „ruw macro-economisch model”, de effecten op de inkomens en de particuliere investeringen positief.

Het grote en nog steeds toenemende overschot op de lopende rekening (naar schatting f. 20 mrd.) en de lage inflatie maken juist Nederland geschikt voor een meer stimulerend beleid. De resultaten van de OECD-studie lijken echter in het nu uitgebrachte landenrapport te zijn vergeten; er wordt snel over de mogelijkheid van een wat expansiever beleid heengestapt. Het is opmerkelijk dat de OECD de gevaren van de ingezakte binnenlandse en buitenlandse vraag zo gering schat, want de terugval van de effectieve vraag is aanzienlijk. Tegenover een daling van het reële beschikbare inkomen in 1983 (2,5%) en van de particuliere investeringen (5%), staat slechts een bescheiden stijging van de export van goederen en diensten (1,4%). Ook in een notitie van het CPB aan de Centraal Economische Commissie werd onlangs op de gevaren hiervan gewezen. Het Planbureau stelt dat met dit vooruitzicht de nadruk wat minder sterk op verlaging van het financieringstekort moet liggen. Aan dit beleidsalternatief gaat de OECD voorbij. Bovendien wordt nagelaten de Nederlandse problemen in internationaal verband te plaatsen. Zo wordt het feit genegeerd dat het grote overschot op de lopende rekening van Nederland voor een groot deel op de OECD-markten is ontstaan. Een overschot voor Nederland betekent dus een tekort van de overige lidstaten en remt daar het economisch herstel.

Misschien is de nationale invalshoek van de OECD niet zo verwonderlijk. Naar verluid heeft een „zware” delegatie, bestaande uit vertegenwoordigers van De Nederlandsche Bank en de ministeries van Economische Zaken en Financiën, het rapport in belangrijke mate aangepast aan eigen inzichten 3). Dat is jammer. Het beperkt daarmee de bruikbaarheid van het rapport als toetssteen voor het regeringsbeleid en smooit de discussie in een te vroeg stadium.

H. Kamps

- 1) OECD, *Netherlands, Economic Surveys*, Parijs, januari 1983.
- 2) OECD, *Budget financing and monetary control*, Parijs, 1982.
- 3) Zie de *Volkscrant*, 24 februari 1983.